թէ Գուրգէն Ալէմշահ հանգիստ ու անխռով յաւիտենապէս փակեր է իր աչքերը, նախ ամէնքը սմքեցան, որովհետեւ դեռ ամէնուն մտքին մէջ վառ էր, թէ սիրուած Արուեստագէտը հեռաւոր հորիզոններու տակ փառքի դափնիներով ծանրաբեռնուած, հայ եւ օտար մամուլին հիացումին առարկայ, կը պատրաստուի նորանոր յաղթանակներու, հայկական արուեստին նոր թռիչքներ, նոր փայլ տալու համար: Յետոյ անողոք իրականութեան առաջ, փսփսուքը ապշութեան փոխուեցաւ: Մահուան գուժը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ Ֆրանսահայութեան մէջ եւ եղաւ ազգային սուգի օր: Արդարեւ, դառնապէս լացին զինքը արք եւ կանայք, ծերեր եւ մանուկներ. սգացին զինքը հեռաւորները եւ մերձաւորները, մինչեւ անգամ անոնք որոնք մէկ անգամ միայն տեսած էին զինքը:

Ուսկի՞ց կու գար այսչափ սէր ու յանգանք դէպ ի այդ անհետացող մարդը. ոչ այնչափ իր արուեստագէտի արդար համբաւէն, որչափ իր մարդու բարոյական նկարագրէն: Ձկայ մէկը որ զայն ճանչցած ըլլայ եւ չվկայէ որ նա եղաւ բարութեան, գորովի, նուիրումի, եւ սիրոյ գերագոյն տիպար մը: Մանուկ հասակէն ժառանգորդ գեղեցիկ հոգիի մը, որ երկար տարիներով օրօրուելով վենետիկեան զմայլելի արշալոյսներու եւ վերջալոյսներու ցոլքերուն տակ, Գուրգէն Ալէմշահ պիտի բաշէր մինչեւ անգամ ամէնէն դաժան սիրտն ալ:

Որքան ալ խոր ըլլայ մեր ցաւին կսկիծը, պէտք է միշտ աչքի առջեւ ունենանք որ Գուրգէն Ալէմշահ, սնած ու մեծցած բարեգորով ու բարեպաշտ մօր մը շունչին տակ, գիտցաւ ապրիլ ճշմարտապէս ու հարազատօրէն քրիստոնէական կեանքը, ներշնչարան ունենալով Աւետարանի լուսաւոր ըսկզբունքները: Իր ամբողջ կեանքին մէջ, նա եղաւ անոխակալ եւ անյիշաչար, իր բնածին բարութեամբ չարիքին կը յաղթէր բարիք սփռելով: Ամէնուն օգնեց անխտիր, բայց գաղտնի. աջ ձեռքը չիմացաւ ինչ որ կը բաշխէր ձախ ձեռքը: Երբեմ իր անձնական փառքին ետեւէն չվազեց, այլ փառքն էր որ իր ետեւէն վազեց: Իր անձին շուրջը հիւսուած գովեստներու եւ հիացումի առաջեւ մնաց անզգայ: Ունեցաւ միայն փառասիրական տենչ մը — ծառայել իր սիրելի ազգին: «Իմ մեծագոյն հպարտութիւնը այն, կ'ըսէր նա ինձ, երբ իմ միջոցով օտարները հայ եկեղեցական արարողութեան եւ երգին նկատմամբ հիացում կը յայտնեն»: Ձերմ հայրենասէր՝ միակ բաղձանք մը ունէր, երբալ Հայաստան, նստիլ յատիտենական Մասիսի փէշերուն ստորոտը, Հայրենի պաղպաջուն ջուրերուն եզերքը, կողք կողքի ապրիլ հայրենի աշխարհին հարազատ ժողովուրդին հետ, եւ անոնցմէ ներշնչուած նոր երգերով նոխացնել հայ երաժշտութիւնը:

Ճիշտ է այն խօսքը, թէ «Կեանքեր կան որ մահուընէն յետոյ աւելի կը պայծառանան եւ կ'ապրին»: Այդ տեսակէտով Գուրգէն Ալէմշահի կեանքը առաջին գծին վրայ է: Ամէն օր որ կ'անցնի, անոր կեանքը մեզի աւելի պայծառ կ'երեւի: Ամէն օր որ կ'անցնի, անոր թողած պարապը աւելի կը զգանք, ցաւին սաստկութեան հետ միասին: Մեր շրջունքներուն վրայ միշտ ուրուագծուած պիտի մնան այս բառերը. «Գուրգէն միշտ պէտք էր ապրիլ»: Սակայն, եթէ նա մարմնապէս ապրելէ դադրած է, բայց նա իսկապէս անմահ է եւ իր յիշատակը պիտի ապրի յաւիտեան հայ ժողովուրդի սրտին մէջ, որուն տաք արցունքի կաթիլները, իբրեւ մէկ մէկ պատուական մարգարիտներ անթառամ պսակ մը պիտի կազմեն իր փառաւոր զաւակին հեռաւոր շիրմին վրայ:

ՊԵԼՃԻԲԱՀԱՅ ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ ԱՐԱ-ՎԸՈՅՐ

Անվերսի ծանօթ **Breckpot**-*ի սրահները սիրով բացած էին իրենց դռները՝ ցուցադրելու համար վաղամեռիկ հայ արուեստագէտ՝ Արա-Վրոյրի նկարչական գործերը, որոնք թուով 68 խզանկարներ, արժանացան տեղացի քննադատներու գովեստներուն:*

Լը Բուրիէ տ'Անվերս *իր* 1948, 6 *փետր. թիւին մէջ կը գրէ իր մասին. «Բացառիկ յատկութիւններով օժտուած արուեստագէտ մըն էր ան, ծնած դեղարուեստական զանգան ասպարէզներու համար, որուն մէջ կար անյագ ծարաւը միշտ զարգանալու եւ բարձրանալու»:*

Եւ տուգիւ ողբ. Արա-Վրոյրի մէջ կար բացի նկարչէն ճարտար թաւջութեամբ մը եւ գաչնահար մը՝ որ Պախ, Պեթհովենի եւ ուրիշ դասական հեղինակներու կտորները կը նուագէր մեծ յաջողութեամբ:

Ողբ. արուեստագէտը ծնած էր Պրիւքսէլ 1907*ին, նախկին պատերազմին, հազիւ եօթը տարեկան, անցած էր ծնողաց հետ Հորանտա. վերադարձին՝ յետ չբնանաւարտ ելլելու Անվերսի երկրորդական վարժարանէն, կը նուիրուէր նոյն քաղքի Նկարչական մասնաճիւղի Ակադեմիային, զոր փայլուն յաջողութեամբ կ'աւարտէր: Սակայն փութով կը հասնի մահը խորտակելու այդ առողջ կազմը իր երեսունչեօթը տարեկան հասակին մէջ, խոր սուգով համակելով իր ընտանեկան պարապանները եւ Պելճիքահայ գաղութը:*

Վրոյր ընտանիքը այն տիպար հայ ընտանիքներէն է, որ օտարութեան մէջ անդամ իրենց ազգասիրական գործունէութիւնը չեն դադրեցուցած, նպաստելու համար հայ դեղարուեստի, եւ հայ անուան: Արայի հօրեղբայրը, Գիսակ Վրոյր, Պրիւքսէլի Երաժշտանոցէն չընանաւարտ, 25 *տարիէ ի վեր ջութակի անուանի ուսուցչապետն է Լոս Անճելոսի մէջ: Իսկ սպասուր հայրը, Պր. Նորայր Վրոյր, օգտակար ծառայութիւններ մատուցած է հայ բանասիրութեան համար՝ իր հետեւեալ արժէքաւոր գործերով. «Հայ բառերու ազբիւրները»,* **«Inscriptions Ourartéennes et Annales des Rois d'Assyrie»**. *մամլոյ տակ է նաեւ* **«Répertoire etymologique de l'Arménie»**:

Այդ բոլորին համար մեծապէս շնորհաւորելի է ան, որուն «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը կը մաղթէ տակաւին լիուլի յաջողութիւններ, եւ կը յայտնէ հոս միանգամայն իր խորին շնորհակալութիւնը Մատենադարանիս առաքած իր օգտաշատ գործերուն համար:

(Համաձայն Պելճիբայի մեր ներկայացուցիչ Պր. Ժան Փիլիպպոսեանի հաղորդած տեղեկութիւններուն):

ԽՄԲ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ

«ԺԱՅՌԵՐՈՒ ԺԱՌԱՆԳԸ». — 1947. Սէյնթ Փոլ, Մինիսոթա. էջ 362, 8°:

Տէվրիչ, իսկական անունով Գրիգոր Ա. Կէօլճիւկեան, նորավէպ մը հրատարակած է. «Ժայռերու Ժառանգը»:

Տիտղոսին ներշնչած՝ ցեղային արիւնի պատուախնդրութեան ու վեհանձնութեան պաշտամունքն է, ազգային նկարագրի մաքուր գաղափարականն է որ հոն կը փառաբանուի ու մարդկային բաղձանքներու սիրատարի յորձանքներու մէջէն յաղթական թաղաւորի մը պէս կը կանգնի:

Վէպը լի է բարեգործական եւ փոխարէն երախտագէտ ցոյցերու յուզիչ պատկերներով, վեհանձն տարէտ ցոյցերու յուզիչ պատկերներով, որոնք անվերջ արիութեան ցնցիչ տեսարաններով, որոնք անվերջ կը պատուակին, կը բարդուին եւ խռովայոյզ ալիքներու վրայէն նորէն փարոսի մը պէս կը փայլի Տէվրիչին դաղափարականը:

Ան զգացումի բուռն երգիչն է եւ անհատնում իր գրութեան մէջ. չարժանկարի տարդութեամբ դիտէ պատկերացնել տեսարաններ, փոփոխել կամ հեռացնել: Խոր դիտող մըն է եւ իրապաշտ. մինչեւ իսկ իր հերոսը, Զէյթունի Ժառանգը՝ Զաւէնը, ունի մարդկային անկումներ, դժբախտ, անզգոյշ ու թերեւս մեղադրելի պարագայի մը մէջ. պարագայ մը որմէ խուսափիլը լաւ էր եւ դիւրին նաեւ վիպագրին համար:

Տէվրիչ դիտէ նաեւ կնճիռ ստեղծել, բայց բարդելու եւ երկարելու ճիգը նշմարելի է. այսպէս մինչեւ իսկ 343*րդ էջին վրայ նորանոր անձեր կը յայտնուին, որոնք անտարակոյս դուռ կը բանան Բ. Հատորին:*

Գրելու արուեստով գրեթէ ամէնէն չի գրաւիր. չատ անդամ լեզուին օրէնքներն իսկ կ'անտեսուին, ինչ որ մեծապէս տուժել կու տայ վէպին. սակայն անոր տեղ իր բնականութիւնը անպիսի չափ է:

Ընդհանուր յայտնումով արեւմտեան ազդեցութեան տակ՝ ունի եզական վարկ մը՝ որ իր գաղափարական է. ցեղային արժանապատուութեան գաղափարը արթնցնել երիտասարդ սերունդին մէջ: Կը մաղթենք լիուլի յաջողութիւններ, սպասելով յաջորդ հատորին:

Հ. Ն. Տ.

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳԵՐ. — Գրեց Համազասպ Մեհրապեան. — Աթէնք, 1947:

«Ուղեցոյց»ով կը բացուի իր գիրքը, փաղաքշական խօսքեր ընթերցողին, սպառնալիք քննադատին: Աբէջը, կ'ըսէն, վախէն կը պոռայ:

Ապրիլեան որբերէն է: Տէր-Զօրէն վերադարձին գրիչ շարժելու քաջութիւն կ'ունենայ (քիչ մը չատ ուշ):

Իր հատորիկը երկու մասի բաժնած է, առաջինը քերթուածներ եւ երկրորդը արձակ բանաստեղծութիւններ, կամ հեռաւորական ճամբորդութիւն մը դէպի Գողգոթայի տեսիլները:

Առաջին քերթուածը նուիրուած Հայաստանին, անչուշտ իր գլուխ գործոցը պիտի ըլլայ, զգացումներու եւ իմաստներու բեղուն դաշտը, եւ իրաւունք ունի 22 *տող,* 64 *յանգ,* 64 *պարբերութիւն.*

Դուն հոգեյոյզ, չանթ խորասոյզ, վառ արշալոյս,
Իմ Հայաստան
Մասիսով պէս ինքզդ խակ ես, հպարտ ու վէս
Իմ Հայաստան.
Եւ անպատում, լայնանդում, Սուրբ մկրտում
Իմ Հայաստան: ....

Հակառակ որ նիւթը գիւրին է, մօտ ամէնուս սրտին, Մեհրապեանի Հայաստանը նորութիւն չէ բերած եւ ոչ դաշնակաւոր տաղաչափութիւն մ'է:

Երկու քերթուած նուիրած է Ապրիլեան եղեռնին: Իր զգացումներուն եւ թռիչքին անհաւասարելի երկինքը պէտք էր ըլլայ, հոս ալ կը պակսի խանդ եւ ներշնչում, կան հասարակ տեղիքներ.

Ապրիլեան Սուգի Պատարագն այսօր
Ըզմեզ վերացնող մաղձիսն է հրզօր
Ուխտաւոր ցեղը կու լայ սրտարուխ
Պատմութիւնն Հայոց պոռթկաց հրարուխ:...

Հեղինակը յանգերու մասնաւորումէն բռնուած՝ մոռցած է թէ քերթուածի մը էական հիմքը իմաստին կատարելութիւնն է եւ ներշնչումի հարազատութիւնը: Պատգամ, Տարէք գիս, Պիտի ապրիմ, Դուն պանծալի քերթուածները նուիրուած են Խորհրդային Հայաստանին: Հոս ալ Մեհրապեան տաղաչափեալ հեռաւոր մ'է, բացի Տարէք գիս-էն, ուր չատ մեղքերու հետ կան նաեւ հարազատ զգացումներ:

*16*րդ *էջով կը մտնենք իր հոգեկան ապրումներու գեղանդամբանէն ներս, հոն հեղինակը ինքն է, յանախ իր եսին եւ պատահարար հիւրերու հետ: Դժբախտաբար իր գեղանդամբանը առանց լոյսի եւ հրապոյրի է. զգացումներ խառն ի խուռն գետեղուած իր հոգին անկիւններուն մէջ, ծաղիկներ փետուուած ու նետուած ապին անդին, առանց գեղեցիկ փունջեր կազմելու, առանց գոյնի ու բոյրի: Աւելի տանջուած է յանգեր գտնելու՝ քան Տէր Զօրի մէջ:*

Վերջին երկու քերթուածները Հելլէն դրօշին եւ Բարի եկաք բան չեն աւելցներ եղածին վրայ:

Համազասպ Մեհրապեան հակառակ հելլէն դասական երկրին մէջ ապրելուն՝ զուրկ է զրական զարգացումէ, քիչ կարդացած է, եւ աւելի քիչ խորհած գրելէ առաջ: Տկար է իր հայերէնը եւ թերի տաղաչափութեան մէջ:

Գողգոթայի տեսիլներուն մէջն ալ լաւագոյն բանի չէ արժանացած, ուսուցիկ ոճ մը գրած է, հեռաւորական եւ ստոստուն իմաստներ: Գէթ հոս առանց տաղաչափական կաշկանդումի, առանց յանգերու բռնութեան ազատօրէն բանար իր սիրտը ընթերցողին, ունենար իմաստասիրական, հոգերանական խորութիւն եւ ոչ խոյանքի մը հովերը միշտ հոգին վրայ մնալով:

Գովելի է իր մէջ գրելու փափաքը, իր աքսորի յիշատակները յաւերժացնելու առաջադրութիւնը, սակայն պէտք է լսել իր գրածը, ինչպէս կ'ըսէր Բաղրատունին, լեզուն յդկել, դաշնաւորել՝ այն

digitised by A.R.A.R.@